

सन्दकपुर गाउँपालिका

गाउँसभा बाट पारित मिति: २०७६/०३ /०४

प्रमाणीकरण मिति: २०७६/०३ /०४

लघु उद्यम, घरेलु उद्योग तथा साना उद्योग दर्ता, नवीकरण, खारेजी तथा प्रबर्दन सम्बन्धि ऐन, २०७६

प्रस्तावना:

सन्दकपुर गाउँपालिकाको औद्योगिक बातावरणलाई सुबिधाजनक, लगानीमैत्री बनाई स्थानीयस्तरमा उत्पादकत्व र रोजगारी अबसरमा अभिवृद्धि गर्न, गाउँमा उपलब्ध प्राकृतिक, भौतिक तथा मानवीय श्रोतको अधिकतम उपयोगगरी आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रबर्दनमा जोड दिई औद्योगिक बिकासको माध्यमबाट सबल, गतिशील, प्रतिस्पर्धी एवं उत्पादनमुखी अर्थतन्त्र निर्माणमा सहयोग पुर्याउनका लागि बान्छनीय भएकोले, स्थानीय सरकार सन्चालन ऐन (पहिलो संशोधनसहित), २०७५ को दफा ११(५)(घ) र सन्दकपुर गाउँपालिकाको पाँचौँ गाउँ सभाले सन्दकपुरगाउँ पालिकाको लघु उद्यम, घरेलु उद्योग तथा साना उद्योग दर्ता, नवीकरण, खारेजी तथा प्रबर्दन सम्बन्धि ऐन, २०७६ पारित गरेको छ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१.संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस ऐनको नाम सन्दकपुर गाउँपालिकाको लघु उद्यम, घरेलु उद्योग तथा साना उद्योग दर्ता, नवीकरण, खारेजी तथा प्रबर्दन सम्बन्धि ऐन, २०७६ रहेको छ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२.परिभाषा: बिषय र प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

क. "उद्योग" भन्नाले दफा १५ बमोजिमको उद्योग सम्झनुपर्छ ।

ख. "उद्योगदर्ता गर्ने निकाय" भन्नाले गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय सम्झनुपर्छ ।

ग. "गाउँपालिका" भन्नाले सन्दकपुर गाउँपालिका सम्झनुपर्छ ।

घ. "कार्यपालिका" भन्नाले सन्दकपुर गाउँ कार्यपालिका सम्झनुपर्छ ।

ङ. "कार्यलय" भन्नाले गाउँ कार्यपालिकाको कार्यलय सम्झनुपर्छ ।

च. "अध्यक्ष" भन्नाले गाउँपालिकाको अध्यक्ष सम्झनुपर्छ ।

छ. "प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत" भन्नाले गाउँ कार्यपालिकाको कार्यलयको प्रमुख प्रशासकीय

अधिकृत सम्झनुपर्छ ।

ज. "वडाध्यक्ष" भन्नाले सन्दकपुर गाउँपालिकाको सम्बन्धित वडामा निर्वाचित वडा अध्यक्ष सम्झनुपर्छ ।

झ. "वडा समिति" भन्नाले सन्दकपुर गाउँपालिकाको सम्बन्धित वडाको वडासमिति सम्झनु पर्छ ।

ञ. "घरेलु उद्योग" भन्नाले दफा १५ को उपदफा (१) को खण्ड (ख) बमोजिमको उद्योग सम्झनुपर्छ ।

ट. "तोकिएको" वा तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनुपर्छ ।

ठ. "साना उद्योग" भन्नाले दफा १५ को उपदफा (१) को खण्ड(ग) बमोजिमको उद्योग सम्झनु पर्छ ।

ड. "स्थिर पूँजी" दफा १६ बमोजिमको सम्पत्ति सम्झनुपर्छ ।

ढ. "उद्योग दर्ता गर्ने निकाय" भन्नाले गाउँ कार्यपालिकाको कार्यलयलाई सम्झनु पर्छ । सो वाक्यले गाउँ कार्यपालिकालाई समेत बुझाउछ ।

परिच्छेद -२

उद्योग दर्ता तथा नियम सम्बन्धी ब्यबस्था

३. उद्योग दर्ता गराउनुपर्ने - (१) कसैले यस ऐन बमोजिम दर्ता नगराई उद्योगको स्थापना वा सन्चालन गर्न वा गराउन हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो ऐनप्रारम्भ हुँदाका बखत प्रचलित संघीय औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धी कानून बमोजिम दर्ता भई यस गाउँपालिकाको भौगोलिक क्षेत्र भित्र सन्चालन रहेका लघु, घरेलु तथा साना उद्योगले यस ऐन बमोजिम दर्ता गराउनु पर्ने छैन ।

४. उद्योग दर्ता गर्न निवेदन दिनुपर्ने: (१) यस ऐन बमोजिम उद्योग स्थापना गर्न चाहने ब्यक्तिले तोकिए बमोजिमको विवरण र कागजात सहित तोकिएको ढाँचामा उद्योग दर्ता गर्ने निकाय समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि लघु उद्यम र घरेलु उद्योगको हकमा त्यस्तो उद्योग सन्चालन भएको मितिबाट ६ महिनाभित्र उद्योग दर्ता गर्न निवेदन दिन सकिन्छ ।

५. उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र दिनुपर्ने: (१) दफा (४) बमोजिम उद्योग दर्ताका लागि परेको निवेदन जाँचबुझ गर्दा आवश्यक विवरण तथा कागजात पूरा भएको र यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको कार्यविधि बमोजिमको प्रक्रिया पूरा भएको देखिएमा निवेदन परेको १५ दिनभित्र उद्योग दर्ता गर्ने निकायले निवेदनमा माग भए बमोजिमको उद्योग दर्ता गरी तोकिए बमोजिमको ढाँचामा निवेदकलाई उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र दिनु पर्नेछ ।

(२) उद्योग दर्ता गरेपछि वातावरणीय प्रभाव मुल्यांकन वा प्रारम्भिक वातावरण परीक्षण गर्नु पर्ने भएमा सो गरेपछि मात्र उद्योग स्थापना, सन्चालन, ब्यवसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन जाँचबुझ गर्दा थप विवरण वा कागजात माग्नुपर्ने देखिएमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायले सम्बन्धित निवेदकलाई त्यस्तो थप विवरण वा कागजात सात दिनभित्र पेश गर्न लगाउन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र दिँदा अन्य कुराका अतिरिक्त देहायका विवरणहरू समेत त्यस्तो प्रमाणपत्रमा खुलाउनु पर्नेछ ।

(क) उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र जारी भएको मिति,

(ख) उद्योगले व्यावसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गर्नुपर्ने अबधि,

(ग) उद्योगले पालना गर्नुपर्ने शर्तहरू,

(घ) उद्योगको प्रकृति अनुसार तोकिए बमोजिमका अन्य शर्तहरू ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम माग गरेको विवरण वा कागजात निवेदकले पेश नगरेमा वा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको कार्यविधि बमोजिमको प्रक्रिया पूरा भएको नदेखिएमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायले कारण खुलाई उद्योग दर्ताको निवेदन अस्विकृत गर्न सक्नेछ र सोको जानकारी सम्बन्धित निवेदकलाई दिनु पर्नेछ ।

(६) यस दफा बमोजिम दर्ता भएको उद्योगले उद्योग दर्ता गर्ने निकायले समय समयमा दिएको निर्देशन तथा दर्ता प्रमाणपत्रमा उल्लेखित शर्तहरूको पालना गर्नु पर्नेछ ।

६. वातावरणमा प्रतिकूल असरको निराकरण गर्नुपर्ने: उद्योग सन्चालनका कारण वातावरणमा परेको वा पर्न सक्ने प्रतिकूल वातावरणीय असरको निराकरण गर्ने जिम्मेवारी सम्बन्धित उद्योगको हुनेछ ।

७. अनुमति लिनुपर्ने: (१) यस परिच्छेदमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायका उद्योग दर्ता गर्नु अघि संघीय सरकारको अनुमति लिनुपर्नेछ ।

(क) अनुसूची-१ मा उल्लेखित उद्योग ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमति आवश्यक पर्ने उद्योग दर्ता गराउन चाहने ब्यक्तिले तोकिएको विवरण सहित तोकिएको ढाँचामा कार्यलयमा निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको निवेदन र सोसँग सम्बन्धित कागजात जाँचबुझ गर्दा आवश्यक विवरण र कागजात संलग्न भएको देखिएमा कार्यलयले आफ्नो राय सहितको निर्णयको लागि गाउँ कार्यपालिकाको बैठकमा पेश गर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम कार्यपालिकाको बैठकले उद्योग दर्ता गर्न अनुमति दिने वा नदिने सम्बन्धमा साठी दिनभित्र निर्णय गरिसक्नु पर्नेछ। यस्तो अनुमति दिने /नदिने कार्यपालिकाको निर्णयको मुख्य आधार संघीय सरकारले निर्धारण गरे शर्त र मापदण्डहरू प्रमुख आधारहरू हुनेछन् ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम गाउँ कार्यपालिकाले अनुमति दिने निर्णय भएकोमा त्यस्तो निर्णयको जानकारी प्राप्त गरेको मितिले पन्ध्र दिनभित्र उद्योग दर्ता गर्ने निकायले तोकिएको ढाँचामा अनुमति पत्र दिनु पर्नेछ ।

(६) अनुमति पत्र प्राप्त गरेपछि अनुमति पत्रमा उल्लेख भएको समयावधि भित्र उद्योग दर्ता गर्न निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(७) उपदफा (४) बमोजिम कार्यपालिका बाट उद्योग दर्ता गर्न अनुमति नदिने निर्यण भएमा सात दिनभित्र उद्योग दर्ता गर्ने निकायले निवेदकलाई सोको जानकारी दिनुपर्छ ।

८. व्यावसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गरेको जानकारी दिनुपर्ने : (१) यस ऐन बमोजिम दर्ता भएको उद्योगले उद्योग दर्ता प्रमाणपत्रमा उल्लेख भएको अवधिभित्र उद्योग सञ्चालन वा आफ्नो व्यावसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गर्नुपर्नेछ र सोको जानकारी कार्यलयलाई गराउनु पर्नेछ ।

(२) कुनै उद्योगले उपदफा (१) बमोजिम उद्योग सञ्चालन वा आफ्नो व्यावसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गर्न नसकेमा सोको कारण खुलाई उद्योग दर्ता प्रमाणपत्रमा उल्लिखित अवधि समाप्त हुनुभन्दा कम्तीमा एक महिना अगाडि त्यस्तो अवधि बढाउनका लागि उद्योग दर्ता गर्ने निकाय समक्ष तोकिए बमोजिम निवेदन दिन सक्नेछ ।

(३) कुनै उद्योगले उपदफा (२) बमोजिमको अवधिभित्र निवेदन दिन नसकेको कारण खुलाई उद्योग दर्ता प्रमाणपत्रमा उल्लिखित अवधि समाप्त भएको मितिले छ महिनाभित्र त्यस्तो प्रमाणपत्रमा उल्लिखित अवधि बढाउनका लागि उद्योग दर्ता गर्ने निकाय समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।

तर अनुमतिपत्र लिनु पर्ने बाहेकका सम्वत् २०७३ साल मंसिर ७ गते अगावै दर्ता भएका तथा यस अधि थपिएको म्याद भित्र समेत सञ्चालन वा उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गर्न नसकेका अन्य उद्योगको हकमा यो उपदफा प्रारम्भ भएको मितिले तीन महिनाभित्र त्यस्तो निवेदन दिई सक्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (२) वा (३) बमोजिम निवेदन प्राप्त हुन आएमा र निवेदनमा उल्लिखित कारण मनासिब देखिएमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायले त्यस्तो उद्योगको सञ्चालन वा व्यावसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गर्ने अवधि तोकिए बमोजिम बढाउन सक्नेछ ।

-तर उपदफा (३) बमोजिम दिइएको निवेदनको हकमा उद्योग स्थापनाको लागि गर्नु पर्ने निर्माण लगायतका कामको प्रगति हेरी साना उद्योगको हकमा प्रति वर्ष पच्चीस हजार, मझौला उद्योगको हकमा प्रति वर्ष पचहत्तर हजार, ठूला उद्योगको हकमा प्रति वर्ष एकलाख पचास हजारका दरले जरिवाना लिई उद्योग सञ्चालन वा व्यावसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गर्ने अवधि बढाउन सकिनेछ ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम अवधि बढाइएमा सम्बन्धित उद्योगले सो अवधिभित्र उद्योगको सञ्चालन वा आफ्नो व्यावसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गर्नु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (२) वा (३) बमोजिम अवधि बढाउन निवेदन नदिएमा वा उपदफा (१) बमोजिमको अवधि वा उपदफा (४) बमोजिम बढाइएको अवधिभित्र पनि त्यस्तो उद्योगले उद्योग सञ्चालन वा आफ्नो व्यावसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ नगरेमा त्यस्तो उद्योगको दर्ता प्रमाणपत्र स्वतः रद्द हुनेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम उद्योगको दर्ता प्रमाणपत्र रद्द भएमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायको अभिलेखमा रहेको त्यस्तो उद्योगको दर्ता प्रमाणपत्रमा कारण खुलाई रद्द भएको व्यहोरा जनाउनु पर्नेछ र सोको अभिलेख अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ ।

९. उजूरी गर्न सक्ने: (१) उद्योग दर्ता गर्ने निकायले दफा ५ को उपदफा (५) बमोजिम उद्योग दर्ता गर्न अस्वीकृत गरेमा सो उपर चित्त नबुझे निवेदकले त्यसको जानकारी पाएको तीस दिनभित्र कार्यपालिका समक्ष उजूरी गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम उजूरी परेमा कार्यपालिकाले उजूरी उपर आवश्यक जाँचबुझ गरी उजूरी परेको मितिले तीस दिनभित्र सो सम्बन्धमा आवश्यक निर्णय गर्नेछ ।

१०. अनुगमन गर्ने: (१) कार्यालयले उद्योग दर्ता प्रमाणपत्रमा उल्लिखित शर्तहरूको पालना गरे नगरेको सम्बन्धमा उद्योगको नियमित अनुगमन गर्न सक्नेछ ।

(२) कार्यालयले उपदफा (१) बमोजिमको अनुगमनको सिलसिलामा सम्बन्धित उद्योगबाट कुनै जानकारी वा विवरण माग गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम कुनै जानकारी वा विवरण माग गरेमा त्यस्तो जानकारी वा विवरण उपलब्ध गराउनु सम्बन्धित उद्योगको कर्तव्य हुनेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम प्राप्त भएको जानकारी वा विवरणबाट त्यस्तो उद्योग सञ्चालनमा कुनै किसिमको समस्या भएको देखिएमा सम्बन्धित उद्योगसँग परामर्श गरी कार्यालयले त्यस्तो उद्योगलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

११. उद्योग स्थानान्तरणको लागि स्वीकृति लिनुपर्ने: (१) कुनै एक ठाउँमा सञ्चालन गर्ने गरी दर्ता भएको उद्योग कुनै कारणले अन्यत्र स्थानान्तरण गर्नुपर्ने भएमा सोको कारण खुलाई कार्यालय समक्ष उद्योग स्थानान्तरणका लागि तोकिए बमोजिमको ढाँचामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त हुन आएमा यस ऐन बमोजिम वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्नुपर्ने भएमा सो समेत सम्पन्न गरी कार्यालयले तोकिए बमोजिम उद्योग स्थानान्तरणको स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

१२. विवरण उपलब्ध गराउनु पर्ने: (१) प्रत्येक उद्योगले व्यावसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गरेपछि तोकिए बमोजिमको विवरण प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले छ महिनाभित्र कार्यालय समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पेश गर्नुपर्ने विवरण तोकिए बमोजिम विद्युतीय माध्यमबाट समेत पेश गर्न सकिनेछ ।

१३. उद्योग बन्द गरेमा जानकारी दिनुपर्ने: यस ऐन बमोजिम दर्ता भएको उद्योग उद्योगीले कुनै कारणले बन्द गरेमा वा उद्योगको व्यावसायिक उत्पादन वा कारोबार स्थगन गरेमा त्यसरी बन्द वा स्थगन गरेको मितिले सात दिनभित्र त्यसको जानकारी कार्यालयलाई तोकिए बमोजिम दिनु पर्नेछ ।

१४. उद्योगको दर्ता खारेज गर्न निवेदन दिन सकिने: (१) कुनै कारणले उद्योग सञ्चालन गर्न नसकिने भएमा त्यस्तो उद्योगको दर्ता खारेजीको लागि उद्योग दर्ता गर्ने निकाय समक्ष तोकिए बमोजिमको कागजात सहित तोकिएको ढाँचामा निवेदन दिन सकिनेछ ।

तर प्रचलित कानून बमोजिम दामासाहीमा परेको अवस्थामा सोही कानून बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त हुन आएमा कार्यालयले सम्बन्धित उद्योगले आफ्नो दायित्व फरफारख गरेको र उद्योगको दर्ता खारेज गर्न उपयुक्त हुने देखिएमा तोकिए बमोजिम उद्योग दर्ता खारेज गरी सोको जानकारी निवेदकलाई दिनु पर्नेछ ।

उद्योगको वर्गीकरण तथा स्थिर पूँजी

१५. उद्योगको वर्गीकरण: (१) यस ऐनको प्रयोजनको लागि उद्योगहरूलाई देहाय बमोजिम वर्गीकरण गरिएको छः-

(क) लघु उद्यमः देहायको अवस्था भएको उद्योगलाई लघु उद्यम मानिनेछः-

- (१) घर जग्गा बाहेक बढीमा पाँच लाख रुपैयाँ सम्मको स्थिर पूँजी रहेको,
- (२) उद्यमी स्वयं उद्योगको सञ्चालन र व्यवस्थापनमा संलग्न रहेको,
- (३) उद्यमी सहित बढीमा नौ जनासम्म कामदार रहेको,
- (४) वार्षिक कारोबार पचास लाख रुपैयाँ भन्दा कम रहेको, र
- (५) इन्जिन, उपकरण वा मेसिनको प्रयोग गरेको भएमा इन्जिन, उपकरण वा मेसिनमा खपत हुने विद्युतीय ऊर्जा, इन्धन वा अन्य तेल इन्जिन क्षमता बीस किलोवाट वा सोभन्दा कम रहेको ।

तर उपखण्ड (१) देखि (५) सम्म जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अनुसूची-१ बमोजिम स्वीकृति लिनुपर्ने उद्योगलाई लघु उद्यम मानिने छैन ।

(ख) घरेलु उद्योगः देहायको अवस्था भएको उद्योगलाई घरेलु उद्योग मानिनेछः-

- (१) परम्परागत सीप र प्रविधिमा आधारित,
- (२) श्रममूलक र खास सीप वा स्थानीय कच्चा पदार्थ एवं स्थानीय प्रविधि, कला तथा संस्कृतिमा आधारित,
- (३) इन्जिन, उपकरण वा मेसिनको प्रयोग गरेको भएमा बढीमा दश किलोवाट सम्मको क्षमताको विद्युतीय ऊर्जा प्रयोग गरेको, र
- (४) अनुसूची-२ मा उल्लेख भए बमोजिमका उद्योगहरू ।

(ग) साना उद्योगः लघु उद्यम र घरेलु उद्योग बाहेकको दश करोड रुपैयाँसम्म स्थिर पूँजी भएको उद्योग,

(घ) मझौला उद्योगः दश करोड रुपैयाँभन्दा बढी पच्चीस करोड रुपैयाँसम्म स्थिर पूँजी भएको उद्योग,

(ङ) ठूला उद्योगः पच्चीस करोड रुपैयाँभन्दा बढी स्थिर पूँजी भएको उद्योग ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लिखित उद्योगलाई त्यस्ता उद्योगबाट उत्पादन हुने वस्तु वा सेवाको प्रकृतिको आधारमा देहाय बमोजिम वर्गीकरण गरिनेछः-

(क) ऊर्जामूलक उद्योगः ऊर्जा उत्पादन गर्ने व्यवसायमा संलग्न अनुसूची-३ मा उल्लिखित उद्योगहरू ।

(ख) उत्पादनमूलक उद्योगः कच्चा पदार्थ, सहायक कच्चा पदार्थ वा अर्ध प्रशोधित कच्चा पदार्थको प्रयोग वा प्रशोधन गरी मालवस्तु उत्पादन गर्ने उद्योगहरू ।

(ग) कृषि तथा वन पैदावारमा आधारित उद्योग: कृषि वा वन पैदावारमा आधारित कच्चा पदार्थबाट कुनै वस्तु उत्पादन गर्ने वा कृषि वा वनपैदावारसँग सम्बन्धित अनुसूची-४ मा उल्लिखित उद्योगहरू ।

(घ) खनिज उद्योग: खनिज उत्खनन् वा प्रशोधन गरी कुनै धातु वा धातु बाहेकका खनिज पदार्थ उत्पादन गर्ने उद्योगहरू ।

(ङ) निर्माण उद्योग: भौतिक पूर्वाधार निर्माण गरी सञ्चालन गर्ने अनुसूची-५ मा उल्लेख गरिएका उद्योगहरू ।

(च) पर्यटन उद्योग: पर्यटन सेवासँग सम्बन्धित अनुसूची-६ मा उल्लिखित उद्योगहरू ।

(छ) सूचना प्रसारण तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित उद्योग: सूचना सङ्कलन, प्रशोधन र प्रसारणका लागि प्रविधि प्रयोग गरी सूचना, सञ्चार वा सूचना प्रविधिको सेवा उपलब्ध गराउने अनुसूची-७ मा उल्लिखित उद्योगहरू ।

(ज) सेवामूलक उद्योग: सेवा उत्पादन वा प्रदान गर्ने अनुसूची-८ मा उल्लिखित उद्योगहरू ।

(३) कुनै उद्योगले उपदफा (१) मा उल्लेख भए बमोजिमको आफ्नो स्थिर पूँजी परिवर्तन वा हेरफेर गर्न चाहेमा उद्योग दर्ता गर्ने निकाय समक्ष तोकिए बमोजिम निवेदन दिन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायले त्यस्तो उद्योगको स्थिर पूँजी परिवर्तन वा हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम उद्योगको स्थिर पूँजी परिवर्तन वा हेरफेर भएमा त्यस्तो उद्योग स्थिर पूँजी परिवर्तन वा हेरफेर भई कायम भए अनुसार उपदफा (१) बमोजिमको जुन वर्गमा पर्ने हो सोही वर्गमा वर्गीकृत भएको मानिनेछ ।

(६) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि बोर्डको सिफारिसमा नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी कुनै उद्योगलाई उद्योगको वर्गीकरणमा समावेश गर्न सक्नेछ ।

१६. उद्योगको स्थिर पूँजी: (१) यस ऐनको प्रयोजनको लागि उद्योगको स्थिर पूँजीको मूल्याङ्कन गर्दा देहायको सम्पत्तिलाई आधार मानी मूल्याङ्कन गरिनेछः-

(क) जमिन तथा जमिनमुनि (अण्डरग्राउण्ड), अन्तरिक्ष, जल, वा जलमुनि निर्माण वा सुधार भएका भौतिक संरचना,

(ख) जमिनमाथि निर्माण भएका भौतिक संरचना (जस्तै: ढल निकास, आन्तरिक सडक, खानेपानीका संरचना, पानी आपूर्ति गर्ने प्रणाली)

(ग) उद्योगको कार्यालय, कारखाना, भवन वा गोदाम घर,

(घ) कर्मचारी वा कामदारका लागि निर्माण भएको आवास भवन,

(ङ) विद्युत आपूर्ति तथा सोसँग सम्बन्धित उपकरण र प्रणाली,

(च) मेसिनरी, उपकरण, औजार तथा तिनका जगेडा पार्टपूजा,

(छ) परिबहनका साधन,

(ज) कार्यालय सामग्री तथा उपकरण,

(झ) फिक्स्चर तथा फर्निचर,

(ञ) सञ्चार सामग्री तथा सोसँग सम्बन्धित उपकरण र प्रणाली ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लिखित सम्पत्तिका अतिरिक्त उद्योग स्थापना हुनुभन्दा अघि वा विभिन्न चरणमा भएको देहायका खर्चलाई पनि उद्योगको स्थिर पूँजीको रूपमा मूल्याङ्कन गरिनेछः-

- (क) पूँजीकृत गरिने प्राविधिक तथा सुपरिवेक्षण खर्च,
- (ख) पूर्व लगानी तथा पूर्व सञ्चालन खर्च,
- (ग) पूँजीकृत हुने ब्याज खर्च ।

परिच्छेद - ४

उद्योगलाई प्रदान गरिने छुट, सुबिधा वा सहूलियत

१७. कर सम्बन्धि छुट, सुबिधा वा सहूलियत: (१) यस ऐन अन्तर्गत दर्ता भएको उद्योगलाई प्रचलित संघीय कानून बमोजिम पाउने छुट सुबिधा वा सहूलियत गाउँपालिकाको अनतिक्रम्य हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) को अतिरिक्त देहायका थप छुट, सुबिधा वा सहूलियत उपलब्ध गराइनेछ ।

(क) गाउँ कार्यपालिकाले स्थानीय राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको टेक्नोलोजी पार्क, बायोटेक र सूचना प्रबिधि पार्क भित्र स्थापित सफ्टवेयर बिकास, तथ्यांक प्रसोधन, साइबर क्याफे, डिजिटल म्यापिङ सम्बन्धि उद्योगलाई पाँच बर्षसम्म ब्यबासय कर पचास प्रतिशत छुट पाउनेछ ।

(ख) देहायका संख्यामा सन्दकपुर गाउँबासी नागरिकलाई रोजगारी दिने देहायका उद्योगलाई देहाय बमोजिमको छुट सुबिधा प्रदान गरिनेछ । (१) पचास वा सो भन्दा बढी सन्दकपुर गाउँबासी नागरिकलाई बर्ष भरिनै प्रत्यक्ष रोजगारी दिने उत्पादनमुलक उद्योग, सूचना तथा संचार प्रबिधि उद्योगलाई सो बर्षको ब्यबासयमा लाग्ने करको बीस प्रतिशत, (२) एक सय वा सो भन्दा बढी सन्दकपुर गाउँबासी नागरिकलाई बर्ष भरिनै प्रत्यक्ष रोजगारी दिने उत्पादनमुलक उद्योग, सूचना तथा संचार प्रबिधि उद्योगलाई सो बर्षको ब्यबासयमा लाग्ने करको पच्चीस प्रतिशत, (३) उपखण्ड (१) वा (२) बमोजिम रोजगारी प्राप्त सन्दकपुर गाउँबासी नागरिकहरु मध्ये कम्तीमा पचास प्रतिशत महिला, दलित वा अपाङ्गता भएका ब्यक्तिहरु रहेमा त्यस्तो उद्योगलाई सो बर्षको ब्यबसाय करमा थप पन्ध्र प्रतिशत ।

(ग) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि महिला, दलित, सिमान्तकृत र "ग" श्रेणी सम्मको अशक्तता भएका अपाङ्गता भएका उद्यमीको मात्र स्वामित्व रहनेगरी उद्योग दर्ता गरिएमा त्यस्तो उद्योग दर्ता गर्दा दस्तुर मा पैतीस प्रतिशत छुट हुनेछ र तीन बर्षसम्म ब्यबसाय करमा पन्ध्र प्रतिशत छुट हुनेछ ।

(घ) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत संचालनमा रहेका घरेलु र साना उद्योगलाई यो ऐन जारी भएको मितिले र यस ऐन बमोजिम दर्ता भई संचालनमा आएको घरेलु र साना उद्योगलाई ब्यबसाय वा कारोबार शुरु गरेको मितिले न्युनतम तीन बर्षसम्म ब्यबसाय कर बीस प्रतिशत छुट हुनेछ ।

(ङ) गाउँपालिकाले तोकेको भौगोलिक क्षेत्र वा बर्गीकृत उद्योगहरु क्षेत्रमा उद्योगहरु स्थापना गर्न सहकारी, लघु उध्यम, बीउ पूजी (सिडक्यापिटल) को रूपमा गाउँपालिकाले स्थानीय राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोके बमोजिम अनुदान उपलब्ध गराउनेछ ।

(च) बिदेशी लगानीमा संचालित उद्योगलाई नयाँ बस्तुको उत्पादन तथा बजार बिकास र प्रबर्द्धन गर्नका लागि त्यस्तो उद्योगले बिदेश स्थित मुल कम्पनीबाट उत्पादित सामनाहरु तोकिए बमोजिमको शर्त र सिमाभित्र रही निश्चित अबधिका लागि आयात गर्ने अनुमति संघीय सरकारबाट प्राप्त गर्नुपर्नेछ ।

(३) एउटै आयको सम्बन्धमा यस दफा बमोजिम एक भन्दा बढी छुट पाउन सक्ने अबस्था भएको उद्योगले आफुले रोजेको कुनै एउटा छुट मात्र पाउनेछ ।

(४) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सूतिजन्य उद्योग, मदिराजन्य उद्योग र कथा वा कच्छ उद्योगले उल्लेखित कुनै पनि छुट तथा सुबिधा पाउने छैन ।

१८. लघु उध्यमको लागि अन्य सुबिधा एवं सहूलियत: (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐन बमोजिम लघु उध्यम दर्ता गर्दा कुनै पनि छुट वा सुबिधा पाउने छैन ।

१९. जग्गा सम्बन्धि ब्यबस्था: यस ऐन वा प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएका उद्योगको लागि आवश्यक जग्गा सम्बन्धित उध्यमीले प्रचलित कानून बमोजिम आफैले खरिद गर्नुपर्नेछ । तर तोकिएबमोजिम उद्योग सञ्चालन गर्ने उध्यमीले उद्योगको लागि आवश्यक जग्गा खरिद गर्न नसकेमा सोही ब्यहोरा खुलाई जग्गा खरिद गर्न वा जग्गा उपलब्ध गराइदिन अनुरोध गरेमा कार्यलयले जग्गा खरिद गर्न वा जग्गा उपलब्ध गराइदिने सम्बन्धमा आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्न सक्नेछ ।

२०. लिजमा जग्गा उपलब्ध गराउने: (१) राष्ट्रिय/गाउँपालिकाको प्राथमिकता प्राप्त उद्योग सञ्चालन गर्न नेपाल सरकारको स्वामित्वमा रहेको जग्गा आवश्यक पर्ने भएमा त्यस्ता उद्योगले आफूलाई आवश्यक पर्ने जग्गाको क्षेत्रफल खुलाई उपलब्ध गराउन कार्यलय समक्ष तोकिए बमोजिम निवेदन दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त हुन आएमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायले उद्योगलाई आवश्यक पर्ने जग्गा उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा आवश्यक कारबाही अगाडि बढाउन मन्त्रालयमा पेश गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएको मितिले छ महिना भित्र नेपाल सरकारले प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्तो जग्गा उद्योग सञ्चालनको प्रयोजनको लागि सम्बन्धित उद्योगलाई लिजमा उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम नेपाल सरकारको स्वामित्वमा रहेको जग्गा लिजमा उपलब्ध गराए बापत उद्योगले तिर्नुपर्ने रकम र लिज सम्बन्धी अन्य शर्तहरू नेपाल सरकार र सम्बन्धित उद्योग बीच हुने सम्झौतामा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

(५) यस दफा बमोजिम लिजमा जग्गा प्राप्त गरी सञ्चालन भएको उद्योग कुनै कारणवश सञ्चालन हुन नसकेमा उपदफा (३) बमोजिम नेपाल सरकारले उपलब्ध गराएको जग्गाको लिज सम्झौता स्वतः रद्द हुनेछ र त्यस्तो जग्गा नेपाल सरकारले फिर्ता लिनेछ ।

२१. जग्गाको अधिकतम हदबन्दीमा छुट: (१) कुनै उद्योगलाई आवश्यक पर्ने जग्गा प्रचलित कानून बमोजिम राख्न पाउने जग्गाको अधिकतम हद भन्दा बढी भएमा सो बढी भए सम्मको जग्गा राख्ने छुट पाउन त्यस्तो उद्योगले उद्योग दर्ता गर्ने निकाय मार्फत नेपाल सरकार समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन पर्न आएमा उद्योगको आवश्यकताको आधारमा नेपाल सरकारले प्रचलित कानून बमोजिम तोकिएको शर्तको अधीनमा रही तोकिएको हद सम्मको जग्गा राख्न पाउने गरी छुट दिन सक्नेछ ।

२२. छुट, सुविधा वा सहूलियतको प्रत्याभूति: (१) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका उद्योगलाई यस ऐन र प्रचलित कानून बमोजिम प्रदान गरिएको छुट, सुविधा वा सहूलियतलाई सीमित गर्ने गरी कुनै व्यवस्था गरिने छैन ।

(२) यो ऐन प्रारम्भ हुनुभन्दा तत्काल अघि बहाल रहेको औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०४९ अन्तर्गत अनुमति प्राप्त गरी वा दर्ता गरी सञ्चालनमा रहेको उद्योगले सो ऐन बमोजिम अवधि किटिएका छुट, सुविधा वा सहूलियतका हकमा सोही ऐन बमोजिम र अवधि

नकिटिएको छुट, सुविधा वा सहलियतका हकमा यस ऐन बमोजिमको छुट, सुविधा वा सहलियत पाउनेछ ।

(३) यो ऐन प्रारम्भ हुनु अघि दर्ता भएको वा अनुमति प्राप्त गरेको तर यो ऐन प्रारम्भ भएपछि मात्र व्यावसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गरेको उद्योगले यस ऐन बमोजिमको छुट, सुविधा वा सहलियत पाउनेछ ।

तर त्यस्तो उद्योग दर्तावा अनुमति प्राप्त गर्दाका बखत कायम रहेको औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम छुट, सुविधा वा सहलियत पाउने अवधि यस ऐनले प्रदान गरेको छुट, सुविधा वा सहलियत भन्दा बढी अवधिको भएमा वा यस ऐन बमोजिम त्यस्तो छुट, सुविधा वा सहलियत नपाउने भएमा तत्काल प्रचलित औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धी कानून बमोजिमको छुट, सुविधा वा सहलियत पाउनेछ ।

२३ स्वामित्व अनतिक्रम्यन गरिने: यस ऐन बमोजिम दर्ता भएको कुनैपनि उद्योग गाउँपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा लिने छैन ।

२४. औद्योगिक सुरक्षा सम्बन्धी व्यवस्था: प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएको उद्योगको लागि आवश्यकता अनुसार नेपाल सरकारले तोकिए बमोजिम औद्योगिक सुरक्षा उपलब्ध गराउनेछ ।

२५. छुट, सुविधा वा सहलियतको दुरुपयोग गर्न नहुने: यस ऐन बमोजिम उद्योगले प्राप्त गर्ने छुट, सुविधा वा सहलियत जुन प्रयोजनका लागि दिइएको हो सोही प्रयोजनका लागि मात्र प्रयोग गर्नु पर्नेछ र त्यसको दुरुपयोग गर्न पाइने छैन।

परिच्छेद - ५

एकल बिन्दु सेवा केन्द्र सम्बन्धी व्यवस्था

२६. एकल बिन्दु सेवा केन्द्रको स्थापना: (१) यस ऐन तथा प्रचलित अन्य कानून बमोजिम उद्योग वा लगानीकर्तालाई प्राप्त हुने छुट, सुविधा वा सहलियत र उद्योगको लागि आवश्यक पर्ने पूर्वाधार सम्बन्धी सेवा समयमै सरल र सहज रूपमा एकै थलोबाट उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी एकल बिन्दु सेवा केन्द्रको स्थापना गरी सञ्चालनमा ल्याउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम एकल बिन्दु सेवा केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालनका सम्बन्धमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गर्दा अन्य कुराका अतिरिक्त त्यस्तो सेवा केन्द्र रहने स्थान, केन्द्रका माध्यमबाट उद्योगहरुलाई पुर्याइने सेवा, केन्द्रमा रहने निकायगत एकाइहरु र सेवा सञ्चालन समिति समेत तोक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम एकल बिन्दु सेवा केन्द्रको स्थापना नभए सम्मको लागि यस ऐन बमोजिम उद्योगले पाउने छुट, सुविधा वा सहलियत एकै थलोबाट समयमै उपलब्ध गराउन नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी एकल बिन्दु सेवा सञ्चालन समिति गठन गर्नेछ ।

२७. एकल बिन्दु सेवा सञ्चालन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) एकल बिन्दु सेवा सञ्चालन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) यस ऐन अन्तर्गत उद्योगले पाउने छुट, सुविधा वा सहलियत प्रदान गर्ने निर्णय गरी सोको कार्यान्वयन गर्ने वा गराउने,

(ख) बोर्डले आफ्ना काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तर्गत प्रत्यायोजन गरेका कार्यहरु गर्ने,

(ग) उद्योगलाई आवश्यक पर्ने विद्युत, पानी, दूरसञ्चारका साधन, जग्गा, सडक जस्ता पूर्वाधार सेवा उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा समयबद्ध व्यवस्था गर्न आवश्यक निर्णय गरी सोको कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

(घ) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(२) यस दफा बमोजिम एकल बिन्दु सेवा सञ्चालन समितिले गरेको निर्णय सम्बन्धित निकायले कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।

(३) एकल बिन्दु सेवा सञ्चालन समितिले आफूलाई प्राप्त अधिकार मध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार उपदफा (४) बमोजिम गठित उपसमितिलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

तर उपदफा (१) को खण्ड (ख) मा तोकिएको अधिकार प्रत्यायोजन हुने छैन ।

(४) एकल बिन्दु सेवा सञ्चालन समितिले आफूले गर्ने काम कारबाहीको लागि आवश्यकता अनुसार उपसमितिहरू गठन गर्न सक्नेछ र त्यसरी गठन भएको उपसमितिको काम, कर्तव्य र अधिकार सो समितिले तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद — ६

रुग्ण उद्योग सम्बन्धी व्यवस्था

२८. रुग्ण उद्योगको पहिचान, वर्गीकरण र सुबिधा, सहूलियत तथा छुटः संघीय सरकारको प्रचलित औद्योगिक ब्यबसाय ऐन अनुसार हुनेछ ।

परिच्छेद- ७

सजाय र पुनरावेदन सम्बन्धी व्यवस्था

२९. सजाय सम्बन्धी व्यवस्था: (१) कसैले यस ऐन बमोजिम उद्योग दर्ता गराई वा नगराई उद्योग स्थापना वा सञ्चालन गरे वा नगरेको सम्बन्धमा कार्यालयले तोकिए बमोजिम आवश्यक अनुगमन, छानबिन वा निरीक्षण गर्दा यस ऐन बमोजिम उद्योग दर्ता नगराई उद्योग स्थापना वा सञ्चालन गरेको पाइएमा सम्बन्धित कार्यालयले त्यस्तो उद्योग स्थापना वा सञ्चालन गर्ने व्यक्ति तथा सो सँग सम्बन्धित विवरण सहितको प्रतिवेदन तयार गरी कारबाहीका लागि कार्यपालिकामा पठाउनु पर्नेछ र सोको जानकारी सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रतिवेदन प्राप्त हुन आएमा कार्यपालिकाले त्यस्तो व्यक्तिलाई यस ऐन बमोजिम उद्योग दर्ता गराई सञ्चालनमा ल्याउन र सोको प्रमाण पेश गर्न बढीमा तीन महिनाको समय दिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको समयवधि भित्र उद्योग दर्ता नगर्ने व्यक्तिलाई कार्यपालिकाले देहायको कारबाही गर्न सक्नेछः-

(क) त्यस्तो व्यक्तिले स्थापना वा सञ्चालन गरेको उद्योग बन्द गर्न आदेश दिने,

(ख) उद्योगको स्तर यकिन गरी सोको आधारमा लघु उद्यम स्तरको भए दश हजार देखि पच्चीस हजार रुपैयाँसम्म, घरेलु तथा साना उद्योगको स्तर भए पच्चीस हजार देखि एक लाख रुपैयाँसम्म, जरिबाना गर्ने ।

(४) दफा १२ बमोजिम तोकिएको विवरण तोकिएको अवधिभित्र उपलब्ध नगराएमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायले प्रत्येक आर्थिक वर्षको लागि देहायका उद्योगलाई देहायको जरिबाना गर्न सक्नेछः-

(क) लघु उद्यमलाई पाँच हजार रुपैयाँको दरले,

(ख) घरेलु उद्योगलाई दश हजार रुपैयाँको दरले,

(ग) साना उद्योगलाई बीस हजार रुपैयाँको दरले,

(५) देहायका कार्य गरेमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायको सिफारिसमा कार्यपालिकाले देहाय बमोजिमको सजाय गर्न सक्नेछः-

(क) दफा ३४ विपरीत कार्य गर्ने उद्योगलाई यस ऐन बमोजिमको छुट, सुविधा वा सहूलियत नदिने वा त्यस्तो छुट, सुविधा वा सहूलियत प्राप्त गरिसकेको भए प्राप्त गरेकोछुट, सुविधा वा सहूलियतको रकम असूल गर्ने वा सो बराबरको रकम जरिबाना गर्ने वा दुवै सजाय गर्ने,

(ख) दफा ४८ बमोजिम व्यावसायिक सामाजिक जिम्मेवारी बहन नगरेमा त्यस्तो उद्योगको वार्षिक कारोबारको शुन्य दशमलव सात पाँच प्रतिशतले हुन आउने रकम जरिबाना गर्ने,

(ग) दफा ५ को उपदफा (६) बमोजिम उद्योग दर्ता गर्ने निकायले समय-समयमा दिएको निर्देशन तथा उद्योग दर्ता प्रमाणपत्रमा उल्लिखित शर्तहरूको पालना नगरेमा वा दफा ३० को उपदफा (२) बमोजिमको शर्त पालना नगरेमा देहायको उद्योगलाई देहाय बमोजिमको जरिबाना गर्न सक्नेछः-

(१) लघु उद्यमको हकमा पच्चीस हजार देखि एक लाख रुपैयाँसम्म,

(२) घरेलु उद्योगको हकमा दुई लाख देखि तीन लाख रुपैयाँसम्म,

(३) साना उद्योगको हकमा तीन लाख देखि पाँच लाख रुपैयाँसम्म।

(घ) खण्ड (ग) बमोजिम जरिबाना गर्दा समेत दफा ५ को उपदफा (६) बमोजिम उद्योग दर्ता गर्ने निकायले समय समयमा दिएको निर्देशन तथा उद्योग दर्ता प्रमाणपत्रमा उल्लिखित शर्तहरूको पालना नगरेमा वा दफा ३० को उपदफा (२) बमोजिमको शर्त पालना नगरेमा त्यस्तो उद्योगलाई निश्चित अवधिका लागि उद्योग सञ्चालन बन्द गराउन आदेश दिने वा त्यस्तो उद्योगको दर्ता वा अनुमति खारेज गर्न आदेश दिन सक्ने ।

(ङ) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीको अन्य कुनै प्रावधान उल्लंघन गरेमा लघु उद्यम भए पन्ध्र हजार रुपैयाँसम्म, घरेलु तथा साना उद्योग भए पन्ध्र हजारदेखि तीस हजार रुपैयाँ सम्म जरिबाना गर्ने ।

(६) यस दफा बमोजिम सजाय गर्नुभन्दा अघि सजाय गर्ने अधिकार प्राप्त अधिकारीले सम्बन्धित उद्योग वा व्यक्तिलाई आफ्नो सफाई तथा सवुत पेश गर्न पन्ध्र दिनको समय दिनुपर्नेछ ।

३०. पुनरावेदन सम्बन्धी व्यवस्था: दफा २९ बमोजिमको सजायको आदेश उपर चित्त नबुझेमा सजायको जानकारी पाएको मितिले पैंतीस दिनभित्र त्यस्तो उद्योग वा व्यक्तिले सम्बन्धित अदालतमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ।

परिच्छेद - ८

कानूनी स्वरूप सम्बन्धिव्यवस्था

३१. कानूनी स्वरूप : ऐनको दफा ३ अनुसार दर्ता गराउनु पर्ने कुनै पनि उद्योग, प्राइभेट फर्म, साझेदारी फर्म, प्राइभेट लिमिटेड वा पब्लिक लिमिटेड कम्पनीको रूपमा गर्नुपर्नेछ ।

३२. प्राइभेट फर्म: कुनै एक ब्यक्ति बिशेषले कुनै उद्योग एकलौटी स्वामित्व दर्ता गर्न चाहेमा तोकिएका लिखित कागजातहरु सहित निर्धारित ढाँचामा सम्बन्धित कार्यलयमा रितपुर्बक दर्खास्त दिनु पर्नेछ । यसरी दर्खास्त प्राप्त भएपछि सम्बन्धित कार्यलयले पूँजीको आधारमा लाग्ने फर्म दर्ता दस्तुर दाखिला गर्न लगाई उद्योग दर्ता गरी तोकिएको ढाँचामा प्राइभेट फर्म दर्ता प्रमाणपत्र समेत उद्योगले पालना गर्नु पर्ने शर्तहरु उल्लेख गरी फर्म दर्ता प्रमाणपत्रका निर्धारित ढाँचाकोपत्र समेत दिनुपर्नेछ ।

३३. साझेदारी फर्म: दुई वा दुईभन्दा बढी ब्यक्तिहरु मिलेर उद्योग सन्चलन गर्नको लागि साझेदारी फर्म दर्ता गर्न सक्नेछन् । साझेदारी फर्मको रूपमा उद्योग सन्चालन गर्न चाहने ब्यक्तिहरुले तोकिए बमोजिमको ढाँचामा दर्खास्त फाराम साथ आवश्यक कागजातहरु सहित साझेदारहरुले दस्तखत गरी दर्खास्त दिनु पर्नेछ । यसरी दर्खास्त प्राप्त भए पछि सम्बन्धित कार्यलयले पूँजीको आधारमा साझेदारी फर्म दर्ता दस्तुर दाखिला गर्न लगाई निर्धारित ढाँचाको साझेदारी फर्म दर्ता प्रमाणपत्रमा उद्योगले पालना गर्नु पर्ने शर्तहरु उल्लेख गरी साझेदारी फर्म दर्ता प्रमाणपत्रका पत्र समेत दिनुपर्नेछ ।

३४. प्राइभेट लिमिटेड वा पब्लिक लिमिटेड कम्पनी: कम्पनी ऐन, २०६३ अनुसार प्राइभेट लिमिटेड वा पब्लिक लिमिटेड कम्पनीको रूपमा उद्योग दर्ता गर्न चाहने ब्यक्तिले कम्पनी रजिस्ट्रारको कार्यलयमा कम्पनी दर्ता गराई सकेपछि उद्योग दर्ताको तोकिए बमोजिमको दर्खास्त फारामको साथमा आवश्यक लिखित कागजातहरु संलग्न गराई रितपुर्बकको दर्खास्त पेश गरेमा सम्बन्धित कार्यलयले तोकिएको ढाँचामा उद्योगले पालना गर्नुपर्ने शर्तहरु समेत तोक्यो कम्पनीको रूपमा निर्धारित ढाँचाको उद्योग दर्ता प्रमाणपत्र समेत दिनु पर्नेछ । कम्पनीको रूपमा उद्योग दर्ता गर्दा रु.१००।- को निवेदन दस्तुर बाहेक अन्य दस्तुर बुझाउनु पर्ने छैन । यस्ता प्रा. लि. वा पब्लिक लिमिटेड कम्पनीको नाममा छुट्टा छुट्टै उद्देश्य, बर्ग र पूँजी राखी उद्योग दर्ता गर्नु परेमा सोही बमोजिम गर्न कम्पनीको प्रबन्धपत्रमा समेत उद्देश्य उल्लेख भै कम्पनी रजिस्ट्रारको कार्यलय बाट स्वीकृति ल्याएमा सोही अनुसार छुट्टा छुट्टै उद्योग दर्ता गर्न सकिने छ ।

परिच्छेद- ९

विविध

३५. गाउँ उद्योग प्रवद्र्धन समितिको गठन: (१) लघु उद्यम, घरेलु उद्योग तथा साना उद्योगको प्रवद्र्धन सम्बन्धी कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन गाउँपालिका प्रमुखको अध्यक्षतामा आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित निकाय र सरोकारवालाको प्रतिनिधित्व हुने गरी गाउँ उद्योग प्रवद्र्धन समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) गाउँ उद्योग प्रवद्र्धन समितिको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३६. औद्योगिक जनशक्ति: (१) उद्योगलाई आवश्यक पर्ने जनशक्ति नेपाली नागरिकबाटै पूर्ति गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि राष्ट्रिय स्तरको सार्वजनिक पत्र-पत्रिकामा विज्ञापन प्रकाशन गर्दा पनि उद्योगको लागि चाहिने कुनै खास सीप वा दक्षता भएको जनशक्ति नेपाली नागरिक मध्येबाट उपलब्ध हुन नसकेमा वा उच्च व्यवस्थापन तहको पदमा उपदफा (३) बमोजिम

विभागको सिफारिसमा श्रम विभागको स्वीकृति लिई बढीमा पाँच वर्ष सम्मको लागि त्यस्तो उद्योगले विदेशी नागरिक नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) को प्रयोजनको लागि कार्यपालिकाले सिफारिस गर्दा त्यस्तो उद्योगले माग गरे बमोजिमको सीप वा दक्षता भएको जनशक्ति नेपाली नागरिकबाट पूर्ति गर्न प्रयास गरे वा नगरेको, त्यस्तो सीप वा दक्षता भएको जनशक्ति उद्योगलाई आवश्यक भए वा नभएको र त्यस्तो जनशक्ति नेपालमा उपलब्ध हुनसक्ने वा नसक्ने सम्बन्धमा यकिन गरी त्यस्तो जनशक्ति सम्बन्धित उद्योगलाई आवश्यक भएको र नेपालमा उपलब्ध हुननसक्ने अवस्था रहेको देखिएमा श्रम विभागमा श्रम स्वीकृतिको लागि सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम नियुक्त गरिएको विदेशी नागरिक विशिष्ट प्रकारको प्राविधिक भई त्यस्तो जनशक्ति नेपाल भित्र उपलब्ध हुन नसक्ने भएमा उपदफा (३) बमोजिम स्वीकृति लिई त्यस्तो जनशक्तिलाई थप दुई वर्ष सम्मको लागि पुनः नियुक्त गर्न सकिनेछ ।

(५) उपदफा (२) बमोजिम कुनै उद्योगमा विदेशी नागरिक नियुक्त भएमा निजको देशमा परिवत्र्य विदेशी मुद्रा प्रचलनमा रहेको भए विदेशी नागरिकले प्राप्त गरेको तलब, भत्ता, पारिश्रमिक रकमको बढीमा पचहत्तर प्रतिशत सम्म परिवत्र्य विदेशी मुद्रामा लैजान पाउनेछ ।

(६) सुदृढ औद्योगिक सम्बन्ध लाई उत्पादकत्व वृद्धिको प्रबल आधार मानी काम नगर्दाको अवधिको पारिश्रमिक दिनुपर्ने छैन । यस सम्बन्धमा श्रम वा प्रचलित कानूनले निर्दिष्ट गरे बमोजिम हुनेछ ।

(७) उद्योगमा कार्यरत कामदार तथा कर्मचारीले उद्योगको सञ्चालन तथा त्यसको उत्पादनमा बाधा अवरोध पुग्ने गरी बन्द हडताल जस्ता कुनैपनि काम कारबाही गर्न पाउने छैनन् ।

तर कामदार तथा कर्मचारीले आफ्ना जायज मागहरु शान्तिपूर्ण ढंगले व्यवस्थापन समक्ष राख्न र आपसी समझदारीमा समाधान गर्न यो उपदफाले बाधा पुर्याएको मानिने छैन ।

(८) उपदफा (७) बमोजिम विवाद समाधान हुन नसकेमा विवाद समाधान गर्ने प्रयोजनका लागि प्रचलित कानून बमोजिम गठन भएको ट्रिब्युनलमा त्यस्ता विवाद पेश गर्न सकिने छ । त्यस्तो ट्रिब्युनलबाट भएको निर्णय अन्तिम हुनेछ र दुवै पक्षलाई मान्य हुनेछ ।

३७. करार गरी उत्पादन गर्नसक्ने: (१) प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएको कुनै उद्योग वा कम्पनी वा फर्म वा प्रतिष्ठानले आपसमा करार (कन्ट्र्याक्ट) वा उपकरार (सव- कन्ट्र्याक्ट) गरी वस्तु वा सेवाको उत्पादन गर्न सक्नेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै निर्यात मूलक उद्योग वा निर्यात प्रवर्द्धन गृहको लागि तोकिए बमोजिमको मापदण्ड पूरा गरी करार (कन्ट्र्याक्ट म्यानुफ्याक्चरिङ्ग) वा उपकरार (सव-कन्ट्र्याक्ट म्यानुफ्याक्चरिङ्ग) का आधारमा निश्चित परिमाणमा वस्तु वा सेवाको उत्पादन गरिदिएमा त्यस्तो उद्योग वा कम्पनी वा फर्म वा प्रतिष्ठानलाई तोकिए बमोजिमको छुट, सुविधा र सहूलियत उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

३८.कोष सम्बन्धी व्यवस्था: (१) सन्दकपुर गाउँपालिकाले सन्दकपुर गाउँपालिकाको औद्योगिक विकास, प्रवर्द्धन तथा संरक्षणका लागि निजी तथा सहकारी क्षेत्र समेतको सहभागितामा आवश्यकता अनुसार देहायका कुनै वा सबै कोष खडा गर्न सक्नेछः-

(क) लघु, घरेलु तथा साना उद्यम विकास कोष,

(ख) जोखिम पूँजी (भेन्चरक्यापिटल) कोष,

(ग) प्रविधि विकास कोष,

(घ) औद्योगिक लगानी संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कोष,

(ङ) रुग्ण उद्योग पुनरुत्थान, पुन-निर्माण तथा व्यवस्थापन कोष,

(च) महिला उद्यमशीलता विकास कोष ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लिखित कोषमा जम्मा हुने रकम, त्यस्ता कोषको व्यवस्थापन र सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि र अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत सन्दकपुर गाउँपालिकाले स्थापना र सञ्चालन भएका लघु, घरेलु तथा साना उद्यम विकास कोष, लघु, घरेलु तथा साना उद्योग कर्जा प्रवाह कोष, प्रविधि विकास कोष र महिला उद्यमशीलता विकास कोष यसै ऐन बमोजिम स्थापना र सञ्चालन भएको मानिनेछ ।

३९. व्यावसायिक सामाजिक जिम्मेवारी: (१) मझौला वा ठूला उद्योग वा वार्षिक पन्ध्र करोड रुपैयाँ भन्दा बढी कारोबार गर्ने घरेलु वा साना उद्योगले वार्षिक मुनाफाको कम्तीमा एक प्रतिशत रकम व्यावसायिक सामाजिक जिम्मेवारी बहन गर्ने प्रयोजनार्थ प्रत्येक आर्थिक वर्षका लागि छुट्याउनु पर्नेछ । सो बमोजिम छुट्याइएको रकम वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम बनाई तोकिए बमोजिमका क्षेत्रमा खर्च गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि प्रत्येक उद्योगले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा भएको कारोबारको रकम र सो आर्थिक वर्षका लागि पेश गरिएको व्यावसायिक सामाजिक जिम्मेवारी बहन अन्तर्गतको योजना तथा कार्यक्रमको प्रगति विवरण सो आर्थिक वर्ष व्यतित भएको तीन महिना भित्र सम्बन्धित उद्योग दर्ता गर्ने निकाय समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ । सो विवरण साथ चालु आर्थिक वर्षको व्यावसायिक सामाजिक जिम्मेवारी बहनको योजना तथा कार्यक्रम समेत संलग्न गरिएको हुनु पर्नेछ ।

४०. औद्योगिक करिडोर, औद्योगिक ग्राम तथा औद्योगिक क्लष्टर घोषणा गर्न सक्ने: औद्योगिक विकासको लागि पर्याप्त सम्भावना र अवसर उपलब्ध रहेको गाउँपालिकाको कुनै भाग वा स्थानलाई तोकिए बमोजिमका मापदण्डका अधिनमा रही कार्यपालिकाले स्थानीय राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी औद्योगिक करिडोर, औद्योगिक ग्राम तथा औद्योगिक क्लष्टर घोषणा गरी तोकिए बमोजिमको सेवा, सुविधा तथा सहूलियत उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

४१. आवासीय भवन, अन्य भवन बनाउन वा बस्ती बसाउन नसकिने: (१) यो ऐन प्रारम्भ भएपछि स्थापना हुने औद्योगिक क्षेत्र, विशेष आर्थिक क्षेत्र तथा औद्योगिक कोरिडोरको नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको क्षेत्र र दूरीभित्र कुनैपनि किसिमको आवासीय भवन वा अन्य भवन बनाउन वा बस्ती बसाउन सकिने छैन । त्यसैगरी प्रचलित कानूनले आवास क्षेत्र एवं विशेष प्रयोजनको लागि भनि तोकिएको क्षेत्रमा उद्योग स्थापना गर्न पाइने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तोकिएको क्षेत्र र दूरीभित्र रहेको कसैको निजी जग्गामा आवासीय भवन वा अन्य भवन वा बस्ती बसाउन नदिएको कारणवाट हानि नोक्सानी पुग्न जाने भएमा नेपाल सरकारले तोकिएको म्यादभित्र तोकिए बमोजिमको प्रक्रिया पुरा गरी सम्बन्धित व्यक्तिलाई मनासिब माफिकको क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ ।

४२. अधिकार प्रत्यायोजन: (१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली बमोजिम कार्यपालिकालाई प्राप्त भएको अधिकार मध्ये कुनै वा सबै अधिकार कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार गाँऊ प्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा राजपत्राङ्कित अधिकृत स्तरको कर्मचारी वा यस ऐन अन्तर्गत गठन भएको समिति वा उपसमितिलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

(२) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली बमोजिम सम्बन्धित कार्यपालिकालाई प्राप्त भएको अधिकार मध्ये सबै वा कुनै अधिकार आवश्यकता अनुसार कुनै वडा कार्यालय वा नेपाल सरकारको राजपत्राङ्कित स्तरको कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

४३. बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार: यस ऐनको कार्यान्वयन गर्दा कुनै बाधा अड्काउ परेमा कार्यपालिकाले स्थानीय राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी त्यस्तो बाधा अड्काउ फुकाउन सक्नेछ ।

४४. अनुसूचीमा हेरफेर वा थपघट गर्न सक्ने: कार्यपालिकाले स्थानीय राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी अनुसूचीमा आवश्यकता अनुसार हेरफेर, थपघट वा परिमार्जन गर्न सक्नेछ ।

४५. यसै ऐन बमोजिम हुने: प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐनमा लेखिए जति कुरामा यसै ऐन बमोजिम हुनेछ ।

४६. नियम बनाउने अधिकार: यस ऐनलाई कार्यान्वयन गर्न कार्यपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

४७. निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्ने: कार्यपालिकाले उद्योगको दर्ता, नियमन सम्बन्धी काम कारबाहीलाई सरल बनाउन आवश्यकता अनुसार निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

४८. खारेजी र बचाउ: (१) औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७३ अन्तर्गत भए गरेका सम्पूर्ण काम कारबाहीहरू यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

अनुसूची-१

(दफा ७ सँग सम्बन्धित)

अनुमति लिनुपर्ने उद्योगहरू

१. हातहतियार, गोलीगठा, बारुद उत्पादन गर्ने उद्योग,
२. विस्फोटक पदार्थ उत्पादन गर्ने उद्योग,
३. सुरक्षात्मक छपाइ (सेक्युरिटी प्रिन्टिङ) मुद्रा तथा सिक्का उद्योग,
४. चुरोट, बिँडी, खैनी, सिँगार तथा सुर्ती मुख्य कच्चा पदार्थ हुने वस्तु उत्पादन गर्ने उद्योग,
५. बियर तथा मदिरा उत्पादन गर्ने उद्योग,
६. ढुंगा गिट्टी, बालुवा उत्खनन, प्रशोधन गर्ने मझौला तथा ठूला उद्योग,
७. रेडियो सञ्चार उपकरण उत्पादन गर्ने उद्योग,
८. बहुमूल्य खनिज उत्खनन, पेट्रोलियम पदार्थ उत्खनन जस्ता उद्योग,
९. प्रचलित कानून बमोजिम अनुमति लिनुपर्ने अन्य उद्योग।

अनुसूची-२

(दफा १५ को उपदफा (१) को खण्ड (ख) सँग सम्बन्धित)

घरेलु उद्योगहरू

१. ह्याण्ड लूम, पेडल लूम, सेमी—अटोमेटिक लूम, कपडा वार्षिङ्ग, परम्परागत प्रविधिबाट गरिने रङ्गाई, छपाई, सिलाई (तयारी पोशाक बाहेक) र बुनाई,
२. ऊन र रेशममा आधारित हाते बुनाईका राडी, पाखी, गलैँचा, पश्मिना, पोशाक, हाते कागज र सोमा आधारित वस्तु,
३. परम्परागत कलामा आधारित वस्तु,
४. परम्परागत मूर्तिकला,
५. तामा, पित्तल, ढलौट, काँस र जर्मन सिल्भर जस्ता धातुबाट हस्त निर्मित भाँडा वर्तन तथा हस्तकलाका सामान,
६. फलामबाट बनेका हस्त निर्मित भाँडा वर्तन तथा घरायसी प्रयोगका चक्कु, चुलेसी, खुकुरी, हँसिया, कुटो, कोदालो जस्ता परम्परागत औजारहरू,
७. सुन चाँदीबाट हस्त निर्मित गर-गहना, वस्तु, भाँडा-वर्तनहरू बहुमूल्य, अर्ध-बहुमूल्य तथा साधारण पत्थर जडान भएका समेत),
८. स्वदेशमा उपलब्ध किमति, अर्ध किमति तथा साधारण पत्थर कटाई उद्योग, ग्रामीण ट्यानिङ्ग-छालाबाट हस्त निर्मित वस्तुहरू,
९. जुट, सवाइघाँस, चोया, बाबियो, सुती धागो, अल्लो आदि प्राकृतिक रेशामा आधारित उद्योग,
- १० पत्थर कला (ढुङ्गा कुँदी बनाइएका सामानहरू),
११. पौभा, थाङ्का चित्र र अन्य परम्परागत चित्रकला,
१२. मुकुण्डो (मास्क) तथा परम्परागत संस्कृति दर्शाउने पुतली र खेलौना,
१३. परम्परागत संस्कृति, बाजागाजा र कला दर्शाउने विभिन्न प्रकारका हस्तकलाका वस्तु,
१४. काठ, हाड, सिङ्ग तथा माटो, चट्टान र खनीजका कलात्मक वस्तुहरू, सेरामिक्स तथा माटाका भाँडाकुँडा,
१५. हातले छाप्रे ईटा उद्योग ।

अनुसूची-३

(दफा १५ को उपदफा (२) को खण्ड (क) सँग सम्बन्धित)

ऊर्जा मुलक उद्योग

१. जलस्रोत, वायु, सौर्य शक्ति, कोइला, प्राकृतिक तेल र इन्धन वा ग्यास, वायोमास वा अन्य स्रोतहरूबाट ऊर्जा उत्पादन गर्ने उद्योग, त्यस्तो ऊर्जा उत्पादन गर्न प्रयोग गरिने मेसिन/उपकरण निर्माण गर्ने उद्योग,
२. विद्युत प्रसारण लाइन,
३. विद्युत वितरण प्रणाली

अनुसूची-४

(दफा १५ को उपदफा (२) को खण्ड (ग) सँग सम्बन्धित)

कृषि तथा वन पैदावारमा आधारित उद्योग

- १ फलफूल खेती वा फलफूल प्रशोधन,
- २ खाद्य वस्तु प्रशोधन,
- ३ पशुपालन, पंक्षीपालन (अष्ट्रिच समेत), पशुपंक्षी प्रजनन र मासु उत्पादन तथा प्रशोधन,
- ४ दूध उद्योग (दूधका परिकार उत्पादन समेत),
- ५ मत्स्यपालन, माछाभुरा उत्पादन, प्रशोधन एवं प्याकेजिङ्ग,
- ६ रेशम खेती तथा रेशम प्रशोधन,
- ७ चियाबगान, चिया प्रशोधन,
- ८ कफी खेती, कफीप्रशोधन,
- ९ जडिबुटी खेती, जडिबुटी प्रशोधन,
- १० तरकारी बीउबिजन उत्पादन,
- ११ तरकारी खेती, तरकारी प्रशोधन,
- १२ हरित गृह स्थापना र सञ्चालन,
- १३ मौरीपालन (मौरी प्रजनन, मह उत्पादन र प्रशोधन),
- १४ पुष्प खेती, पुष्प प्रशोधन (माला बनाउने, सजावट गर्ने, गुच्छा बनाउने र बीउबिजन उत्पादन समेत),
- १५ नर्सरी व्यवसाय,
- १६ रबर खेती, रबरको प्रारम्भिक प्रशोधन र सञ्चालन,
- १७ शीत भण्डार, कृषि बजार
- १८ सामुदायिक, कबुलियति, साझेदारी र निजी वनको स्थापना र व्यवस्थापन,
- १९ नगदे बालीको व्यावसायिक खेती तथा प्रशोधन (जस्तै: ऊखु, कपास, सनपाट, सजिवन, स्वीट सरघम, स्टेभियारेवौडिएन, सुर्ती, जुट, अलैंची, अदुवा, केशर, तेलहन र यस्तै मसलावाली, दलहन आदि),
- २० वेत, बाँस खेती र वेत बाँसजन्य उत्पादनहरू,
- २१ वनस्पति उद्यान स्थापना र व्यवस्थापन,
- २२ वनस्पति प्रजनन व्यवसाय (टिस्सु कल्चर समेत),
- २३ बीउबिजन प्रशोधन,

२४ अन्य गैर काष्ठजन्य वन पैदावारमा आधारित ।

अनुसूची-५

(दफा १५ को उपदफा (२) को खण्ड (ड) सँग सम्बन्धित)

निर्माण उद्योग

- १ सडक, पुल, सुरङ्ग,
- २ रोपवे, रेलवे, ट्राम, ट्रलिबस, केबुल कार, मोनोरेल र स्लाईडिङ्ग कार,
- ३ हवाई धावन मार्ग /विमानस्थल,
- ४ औधोगिक संरचना एवं पूर्वाधार कम्प्लेक्स,
- ५ सभा सम्मेलन केन्द्र,
- ६ ढल तथा ढल निकास,
- ७ खानेपानी आपूर्ति तथा वितरण,
- ८ सिँचाइ पूर्वाधार,
- ९ खेलकुद गृह, रङ्गशाला,
- १० सवारी पार्किङ्ग स्थल, पार्किङ्ग गृह,
- ११ निर्यात प्रशोधन क्षेत्र,
- १२ विशेष आर्थिक क्षेत्र,
- १३ कार्गो कम्प्लेक्स,
- १४ दूषित पानी प्रशोधन केन्द्र,
- १५ टेलिफोन टावर, अष्टिकल फाइबर नेटवर्क, भू-उपग्रह, भू-उपग्रह प्रसारण केन्द्र,
- १६ घर तथा आवास भवन,
- १७ फिल्म सिटि निर्माण, फिल्म स्टुडियो निर्माण,
- १८ व्यापारिक कम्प्लेक्स ।

अनुसूची-६

(दफा १५ को उपदफा (२) को खण्ड (च) सँग सम्बन्धित)

पर्यटन उद्योग

- १ पर्यटक आवास, मोटेल, होटेल, रिजोर्ट तथा रेष्टुराँ,
- २ ट्राभल एजेन्सी, टुर अप्रेटर, हिलिङ्ग सेन्टर, क्यासिनो, मसाज स्पा,
- ३ साहसिक पर्यटन स्किङ्ग, ग्लाइडिङ्ग, वाटर र्याफिटिङ्ग, हट एयर ब्यालुनिङ्ग, क्यानोनिङ्ग, प्यारा सेलिङ्ग, घोडचढी, हात्तीचढी, बन्जी जम्पिङ्ग, हिमाल आरोहरण र अवलोकन,

- ४ गल्फ कोर्स, पोलो, पोनी ट्रेकिङ्ग, पदयात्रा,
- ५ ग्रामीण पर्यटन, होम स्टे तथा पर्यावरणीय पर्यटन,
- ६ साँस्कृतिक, धार्मिक, सभा सम्मेलन तथा खेलकुद पर्यटन,
- ७ मनोरञ्जन पार्क,
- ८ वन्यजन्तु आरक्ष,
- ९ माउन्टेन फ्लाइट सञ्चालन ।

अनुसूची-७

(दफा १५ को उपदफा (२) को खण्ड (छ) सँग सम्बन्धित)

सूचना, प्रसारण तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित उद्योग

खण्ड (क)

सूचना प्रविधि उद्योग

- (१) टेक्नोलोजी पार्क,
- (२) आई.टि. पार्क,
- (३) वायोटेक पार्क,
- (४) सफ्टवेयर विकास,
- (५) कम्प्यूटर तथा सम्बन्धित सेवाहरु,
- (६) तथ्याङ्क प्रशोधन,
- (७) साइवर क्याफे,
- (८) डिजिटल म्यापिङ्ग,
- (९) विजिनेस प्रोसेस आउटसोर्सिङ्ग (वि.पि.ओ.),
- (१०) डाटा माइनिङ्ग, क्लाउड कम्प्यूटिङ्ग ।

खण्ड (ख)

सूचना संचार प्रविधिमा आधारित उद्योग

- (१) इन्टरनेट,
- (२) टेलिफोन, मोवाइल टेलिफोन, मोवाइल स्याटलाइट टेलिफोन,

(३) टेलिपोर्ट सेवा,

(४) भू- उपग्रह (स्याटलाइट) स्थापना एवं सञ्चालन, भू-उपग्रह प्रसार केन्द्र स्थापना, भिस्पाट,

(५) ब्रोडब्याण्ड, पूर्वाधार, टेलिकम टावर, अष्टिकल नेटवर्क, स्याटलाइट नेटवर्क,

खण्ड (ग)

सूचना, प्रसारण प्रविधिमा आधारित उद्योग

(१) एफ.एम. रेडियो, डिजिटल रेडियो सेवा,

(२) डिजिटल भू-सतही टेलिभिजन, स्याटलाइट टेलिभिजन, केबुल टेलिभिजन,

(३) आइ. पि. टिभी, अनलाइन सेवा,

(४) डिजिटल केबुल टि.भी. नेटवर्क, डाइरेक्ट-टू-होम स्याटलाइट सेवा, एम.एम.डि.एस नेटवर्क,

(५) रेकडिङ्ग स्टुडियो, प्रसारण स्टुडियो,

(६) प्रिन्ट मिडिया उद्योग, अडियो भिजुअल सामग्री उत्पादन उद्योग, विज्ञापन निर्माण उद्योग,

(७) सिनेमा उत्पादन, सिनेमा हल, मल्टिप्लेक्स सिनेमा हल, फिल्म सिटी निर्माण, फिल्म स्टूडियो निर्माण ।

अनुसूची-८

(दफा १५ को उपदफा (२) को खण्ड (ज) सँग सम्बन्धित)

सेवामूलक उद्योग

१. यान्त्रिक कार्यशाला (वर्कशप),

२. छापाखाना तथा छपाई सम्बन्धी सेवा,

३. पेशागत अनुसन्धान तथा विकास, व्यवस्थापन, ईन्जिनियरिङ्ग तथा डिजाइन, कानूनी, लेखा, लेखापरीक्षण, शिक्षण प्रशिक्षण, शैक्षिक तथा प्राविधिक परामर्श सेवाहरु,

४ जिनिङ्ग तथा बेलिङ्ग व्यवसाय,

५ चलचित्र निर्माण व्यवसाय,

६ प्रदर्शनी सेवा,

७ सांस्कृतिक तथा मनोरञ्जनात्मक व्यवसाय,

८ निर्माण व्यवसाय,

९ सार्वजनिक यातायात व्यवसाय,

१० फोटोग्राफी,

११ अस्पताल,

१२ नर्सिङ्ग होम,

१३ शिक्षण एवं प्रशिक्षण संस्था,

- १४ पुस्तकालय, अभिलेखालय तथा संग्रहालय सेवा,
- १५ प्रयोगशाला,
- १६ हवाई यातायात सेवा,
- १७ खेलकूद सेवा,
- १८ शीत भण्डार सञ्चालन (गैह कृषिजन्य),
- १९ हाउस वायरिङ्ग, इलेक्ट्रीकल फिटिङ्ग र मर्मत,
- २० फोहोरमैला संकलन तथा सरसफाई, फोहोरमैला पुनःप्रशोधन,
- २१ घर जग्गा खरिद गरी भूमि विकास गरी बिक्री गर्ने व्यवसाय,
- २२ निर्माण सम्बन्धी भारी उपकरण (हेभी इक्वीपमेण्ट) भाडा, मर्मत तथा सञ्चालन,
- २३ पशु चिकित्सा सेवा,
- २४ व्याट्री रिचार्जिङ्ग,
- २५ स्वास्थ्य परीक्षण (एक्स-रे, सिटीस्क्यान, एम.आर.आइ, अल्ट्रासाउन्ड जस्ता सेवाहरु) तथा स्वास्थ्य परीक्षण प्रयोगशाला,
- २६ निर्माण भइसकेका पूर्वाधारहरुको सञ्चालन गर्ने (जस्तै: सभा सम्मेलन भवन, खानेपानी आपूर्ति, इन्धन तथा इन्धनजन्य ग्यास आपूर्ति सम्बन्धी पाइप लाइन, गोदामघर तथा भण्डारण, विमानस्थल, बसपार्क, रङ्गशाला, स्पोर्ट्स कम्प्लेक्स, रोपवे, सडक, सिँचाइ, विद्युत प्रसारण, विद्युत गृह, रेलवे सेवा, कार्गो कम्प्लेक्स, इनल्याण्ड क्लियरेन्स डिपो (आई.सि.डि.) आदि) सेवा सञ्चालन गर्ने व्यवसायहरु,
- २७ खाद्यान्न कुटानी, पिसानी, पेलानी र प्याकिङ्ग गर्ने कार्य,
- २८ कपडा तथा धागो रङ्गाई, साइजिङ्ग र कपडा छपाई (कपडा बुन्ने उद्योगले आफ्नो प्रयोजनको लागि गरेकोमा बाहेक),
- २९ कार्गो व्यवसाय,
- ३० प्याकेजिङ्ग, रिफिलिङ्ग सेवा (एल.पी.जी. ग्यास रिफिलिङ्ग र सवारी ग्यास रिफिलिङ्ग गर्ने स्टेशन समेत),
- ३१ कुरियर सेवा,
- ३२ ड्राइ क्लिनिङ्ग व्यवसाय,
- ३३ व्यूटी पार्लर,
- ३४ आन्तरिक सजावट (इण्टेरियर डेकोरेशन),
- ३५ सुरक्षा सेवा प्रदान गर्ने व्यवसाय,
- ३६ प्रकाशन सेवा,
- ३७ विज्ञापन सेवा,
- ३८ विज्ञापन सामग्री तयार गर्ने सेवा,

- ३९ समाचार सम्प्रेषण सेवा,
- ४० टेलिभिजनबाट प्रसारण गर्न बनाइएका कार्यक्रम र डकुमेन्ट्री टेली-फिल्म उत्पादन तथा प्रसारण,
- ४१ स्वाइल ट्रेष्टिङ्ग सेवा,
- ४२ स्वास्थ्य (हेल्थ) क्लव,
- ४३ पानी ढुवानी तथा वितरण सेवा,
- ४४ जुलोजिकल पार्क सञ्चालन,
- ४५ जियोलोजिकल पार्क सञ्चालन,
- ४६ विजिनेस इन्क्यूवेसन सर्भिस,
- ४७ व्यापारिक कम्प्लेक्स सञ्चालन,
- ४८ वैदेशिक रोजगार सेवा
- ४९ वायोटेक पार्क,
- ५० सिनेमा हल,
- ५१ मल्टिप्लेक्स थियटर,
- ५२ सिलाई बुनाई,
- ५३ खनिज अध्ययन तथा अनुसन्धान,
- ५४ अनुसन्धान तथा विकास सेवा।

अनुसूची-९

(दफा १७ सँग सम्बन्धित)

राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त उद्योग

१. उर्जा-मूलक उद्योगहरू,
२. कृषि तथा वन पैदावारमा आधारित उद्योग,
३. निर्माण उद्योग,
४. निर्यात-मूलक उद्योग,
५. पूर्वाधार सहितको साहसिक पर्यटन, ग्रामीण पर्यटन, पर्यावरणीय पर्यटन, गल्फ कोर्स, पोलो, पोनी ट्रेकिङ, पदयात्रा पर्यटन, वाटर र्याफ्टिङ, सभा सम्मेलन पर्यटन, खेलकुद पर्यटन, धार्मिक पर्यटन, सांस्कृतिक पर्यटन, मनोरञ्जन पार्क निर्माण तथा सञ्चालन, वन्यजन्तु आरक्षण,
६. खनिज उद्योग, पेट्रोलियम तथा प्राकृतिक ग्यास तथा इन्धन अन्वेषण तथा उत्पादन,
७. स्वदेशी चुनढुङ्गा प्रयोग गरी क्लिङ्गर तथा सिमेन्ट उत्पादन गर्ने उद्योग, पल्प तथा कागज, चिनी, रासायनिक मल (मिश्रणबाहेक), प्राङ्गारिक मल, धूलो दूध, औषधि उत्पादन, फोहोरमैला तथा खेर गएको वस्तुको प्रशोधन, इन्धन बचत गर्ने उपकरण उत्पादन गर्ने उद्योग, प्रदूषण कम गर्ने उपकरण उत्पादन गर्ने उद्योग र अपाङ्गहरूले प्रयोग गर्ने साधन तथा उपकरण उत्पादन गर्ने उद्योग, कृषि यन्त्र

उपकरण तथा औद्योगिक मेसिनरी बनाउने उद्योग, विद्युतबाट चल्ने सवारी साधनहरु उत्पादन गर्ने उद्योग,

८. अस्पताल, नर्सिङ-होम, पशु अस्पताल एवं चिकित्सालय, स्वास्थ्य परीक्षण सेवा, स्वास्थ्य प्रयोगशाला, जैविक अनुसन्धानशाला र शिक्षण एवं प्रशिक्षण संस्थाहरु,

९. घरेलु उद्योग।

आज्ञाले

महेश राई

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत